

TIL UTLÅN

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet

Zoologisk Avdeling
7000 Trondheim

rapport

ZOOLOGISK SERIE 1976-10

Ornitologiske undersøkelser i
Fossemvatnet, Steinkjer,
Nord-Trøndelag, 1972-76.

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet
Zoologisk Avdeling
7000 Trondheim

Svein Karlsen

Universitetet i Trondheim

Ornitologiske undersøkelser i Fossemvatnet, Steinkjer,
Nord-Trøndelag, 1972-1976

av

Svein Karlsen

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. norske Videnskabers Selskab, Museet

Trondheim, desember 1976

11-1001 THE 11-1001 THE 11-1001 THE 11-1001 THE 11-1001

11-1001 THE 11-1001 THE 11-1001 THE 11-1001 THE 11-1001

ISBN 82-7126-122-3

REFERAT

Karlsen, Svein. 1976. Ornitologiske undersøkelser i Fossemvatnet, Steinkjer, Nord-Trøndelag, 1972-1976. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Rapport Zool. Ser.* 1976 - 10.

Fossemvatnet er en av flere ferskvannslokaliteter i Trøndelag undersøkt for å gi grunnlag for en mer helhetlig vurdering av denne naturtype i regionen. Rapporten bygger på 63 observasjonsdager i tidsrommet 1972-1976, samt spredte opplysninger fra et lengre tidsrom.

Det er til nå registrert 108 arter i og omkring vatnet. Av disse er 42 arter påvist hekkende, og 39 arter antas å ha hekket.

Fossemvatnet synes å ha størst betydning som trekklokalitet for ender og sangsvane. Bergsbukta, Fornestangen og områdene ved Mære og Stranda er de viktigste områdene.

Det relativt høye antall hekkende arter er med å gjøre områdene til verdifulle naturinnslag for den lokale befolkning.

For at lokalitetene skal kunne beholde sine kvaliteter som fuglebiotoper er det blant annet nødvendig å la skjermende kantskog stå, unngå for stor gjødseleffekt i bekkeutløpene og vatnet som helhet, og unngå plassering av småbåter i de sentrale områdene.

*Svein Karlsen, Zoologisk institutt, Universitetet i Trondheim,
Rosenborg, N-7000 Trondheim.*

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet
Zoologisk Avdeling
7000 Trondheim

INNHOOLD

Referat	
Innledning	5
Kart	6
Beskrivelse av området	8
Hovedartsliste	10
Kommentarer til artslista	14
Diagram over sangsvane i Fossemvatnet	20
Diagram over stokkand i Fossemvatnet	21
Diagram over kvinand i Fossemvatnet	22
Diskusjon	23
Trekkruter	26
Konklusjon	27
Litteratur	28

INNLEDNING

Etter hvert som det er blitt klart hvilke verdifulle naturressurser våre våtmarker representerer, er det blitt påkrevet å få kartlagt forekomster og de ulike områders betydning. Som et ledd i dette arbeidet er Fossemvatnet, Steinkjer, Nord-Trøndelag undersøkt. Denne rapporten er ment, sammen med rapporter fra andre våtmarker i landsdelen, å kunne gi grunnlag for en mer helhetlig vurdering av denne naturtype.

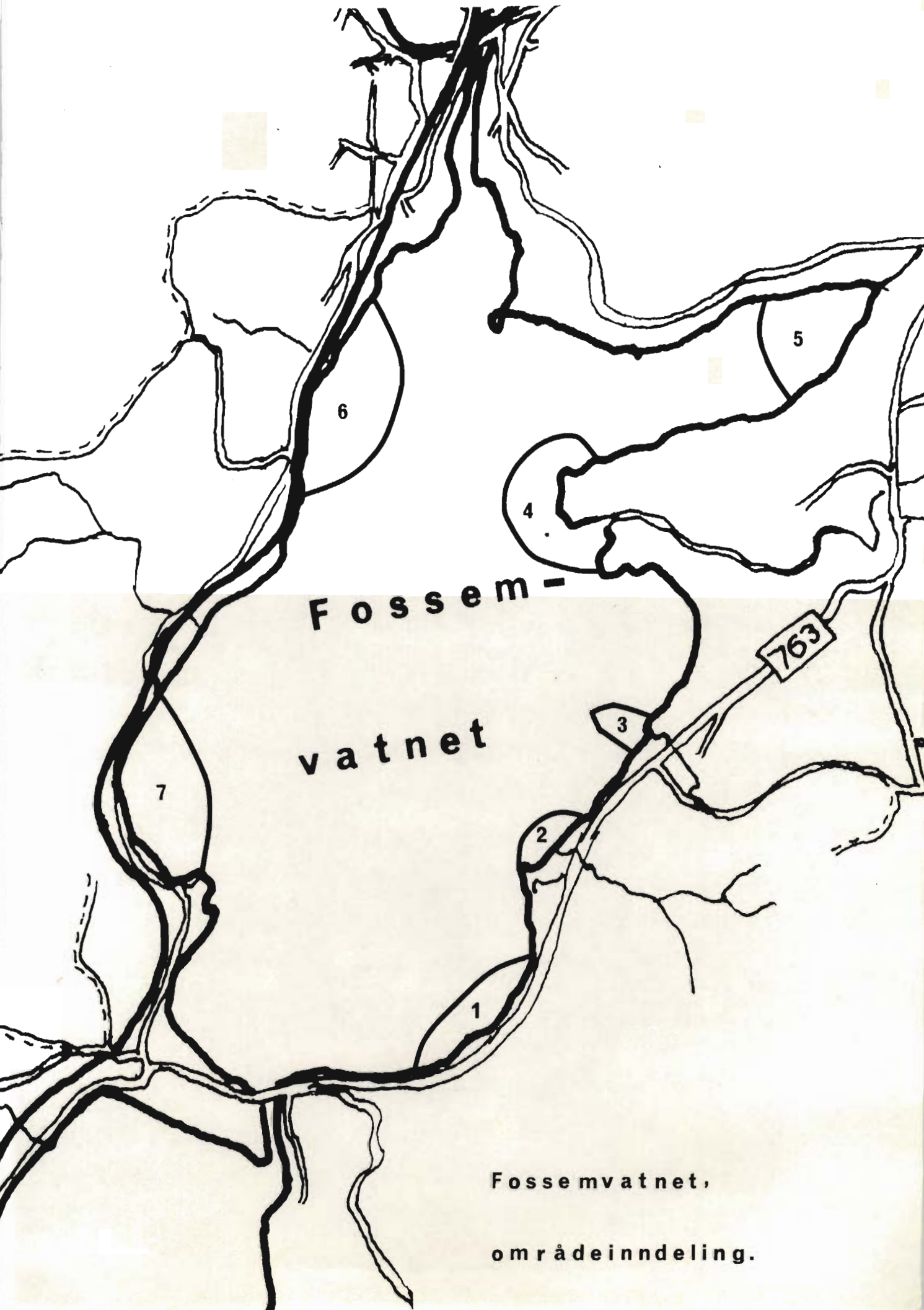
Rapporten bygger hovedsakelig på eget materiale fra tidsrommet 1972-1976, men enkeltobservasjoner fra tidligere år er tatt med. Jeg vil takke Albert Binde, Otto Frengen, Kjell A. Furunes og Charles Karlsen for at de har stilt sine observasjoner til min rådighet. Jeg er takk skyldig Randi Skaugen for tegning av kart og korrekturlesing.

Finansiell støtte til det avsluttende arbeide er gitt av Nord-Trøndelag Fylke ved naturvernkonsulent Gjerstad.

Oversiktskart

Fossem -

vatnet

Fossemvatnet,
områdeinndeling.

BESKRIVELSE AV OMRÅDET

Fossemvatnet danner sammen med Snåsavatnet, Reinsvatnet og Byaelva/Steinkjerelva et sammenhengende vassdrag, kalt Snåsavassdraget. Fossemvatnet ligger 19 m.o.h., det mye større Snåsavatnet 23 m.o.h. Fossemvatnet er nærmere 3,6 da stort, og har som resten av vassdraget, stor vanngjennomstrømning. Vatnet har til de senere år vært næringsfattig (oligotroft). Enkelte lokaliteter bærer nå preg av en viss overgjødsling i form av kloakk og silo-utslipp.

Beskrivelse av de enkelte områder følger inndelingen vist på kart side 7.

Område 1, ved Mære, har 20-30 m bred elvesnellevegetasjon som anslagsvis dekker 300 m strandlinje. Denne er for det meste skjermet av frodig kantskog dominert av vier, selje og noe bjørk. Avstanden til fylkesvegen er kort.

Område 2, ved Aksnes, har noe elvesnelle, og langs bekken står høgvekst starr. Lokaliteten har mindre partier med fuktig strandeng dominert av bjørk og vier i tre- og buskskikt. Deler av området er beitepåvirket. Områdets utstrekning er anslagsvis 200 m.

Område 3, ved Stranda, har et større tettvekst elvesnelleparti. Dette strekker seg utover i vatnet der bekken, som renner ut her, har mudret opp. Elvesnellepartiet synes å øke i omfang. Mot dyrkamarka vest for bekken er kantskogen lite utviklet, men ved selve bekkeutløpet og østover står bjørk, gråor, vier og gran-skog. Mellom fylkesvegen og stranda ligger kulturmark.

Område 4, Fornestangen med utløpet til Forneselva, var et sammensatt våtmarksområde med store grunner utenfor Forneselvas utløp, myr, sumpskog og vegetasjonsrike rester etter gamle meandere. Elvemunningen er delvis tilvekst av sumpvegetasjon. Selve tangen er nå dyrket, og bare grunnvannsområdene og elveutløpet er fortsatt intakt.

Område 5, Bergsbukta, har en sammensatt vegetasjon. Et åpent takrørsbelte og to tette forekomster av sjøsivaks dominerer den ytre vegetasjonen. Innover i bukta står blant annet piggeknope. Gråor, delvis som sumpskog, danner en frodig tett kantskog på sørsida, mens nordsida er tørrere og dominert av gråor med noe vier, bjørk og spredt småvekst gran. Den lille bekken som renner ut innerst i bukta, fungerer som drenering for dyrkamarka og er endel gjødselpåvirket.

Område 6, Skrattåsleiret, har lite vannvegetasjon. Strømpåvirkningen fra Sunnfossen er betydelig. En smal, men tett kantskog domineres av gråor.

Område 7, Hundlonesset, har et bredere belte med elve-
snelle. Dette synes å øke i omfang, og dekker nå hele bukta. Kantskogen innerst i bukta utgjøres av sumpig vier og gråor. Denne er hogd ned et par ganger de siste årene. Nord-øst i bukta går fylkesvegen helt i vannkanten.

HOVEDSARTSLISTE

Tegnforklaring:

- x: Sjelden
- xx: Regelmessig, men fåtallig
- xxx: Tallrik
- H: Arten påvist hekkende
- h: Arten antatt hekkende
- T: Arten påvist trekkende
- t: Arten antatt trekkende
- *: Arten er kommentert under kommentar til hovedartslista

Storlom (<i>Gavia arctica</i>)	T	xx			*
Islom (<i>G. immer</i>)	T	x			*
Horndykker (<i>Podiceps auritus</i>)	T	xx(x)	H	xx	*
Gråstrupedykker (<i>P. griseigena</i>)	T	x			*
Gråhegre (<i>Ardea cinerea</i>)	T	xx			*
Sangsvane (<i>Cygnus cygnus</i>)	T	xxx			*
Stokkand (<i>Anas platyrhynchos</i>)	T	xxx	H	xx(x)	*
Krikkand (<i>A. crecca</i>)	T	xx(x)	h		*
Brunnakke (<i>A. penelope</i>)	T	xx(x)	h		*
Toppand (<i>Aythya fuligula</i>)	T	xxx	H	xx	*
Bergand (<i>A. marila</i>)	T	xx			*
Svartand (<i>Melanitta nigra</i>)	T	xx			*
Sjørørre (<i>M. fusca</i>)	T	x			*
Havelle (<i>Clangula hyemalis</i>)	T	x(x)			*
Kvinand (<i>Bucephala clangula</i>)	T	xxx	h	xx	*
Siland (<i>Mergus serrator</i>)	T	xx(x)	h	xx	*
Laksand (<i>M. merganser</i>)	T	xx(x)			*
Havørn (<i>Haliaeetus albicilla</i>)					*
Hønsehauk (<i>Accipiter gentilis</i>)			h		*
Spurvehauk (<i>A. nisus</i>)			h		*
Fjellvåk (<i>Buteo lagopus</i>)			h		*
Dvergfalk (<i>Falco columbarius</i>)			h		*
Tårnfalk (<i>F. tinnunculus</i>)			h		*
Jerpe (<i>Tetrastes bonasia</i>)			h	xx	
Orrfugl (<i>Lyrurus tetrix</i>)			h	xx	
Storfugl (<i>Tetrao urogallus</i>)			h	x(x)	

Trane (<i>Grus grus</i>)	T	x			*
Tjeld (<i>Haematopus ostralegus</i>)	T	xxx	H	xx(x)	*
Heilo (<i>Pluvialis apricaria</i>)	T	xx			*
Vipe (<i>Vanellus vanellus</i>)	T	xxx	H	xxx	*
Brushane (<i>Philomachus pugnax</i>)	T	xx			*
Rødstilk (<i>Tringa totanus</i>)	T	xx	H	xx	
Gluttsnipe (<i>T. nebularia</i>)	t				*
Grønnstilk (<i>T. glareola</i>)	T	x(x)	h		
Strandsnipe (<i>T. hypoleucos</i>)	T	xxx	H	xxx	
Storspove (<i>Numenius arquata</i>)	T	xxx	H	xx(x)	*
Rugde (<i>Scolopax rusticola</i>)	T	xxx	H	xx(x)	*
Enkeltbekkasin (<i>Gallinago gallinago</i>)	T	xx	h		*
Fjelljo (<i>Stercorarius longicaudus</i>)	t				*
Hettemåse (<i>Larus ridibundus</i>)	T	xxx			
Sildemåse (<i>L. fuscus</i>)	T	xx(x)			*
Gråmåse (<i>L. argentatus</i>)	T	xxx			
Svartbak (<i>L. marinus</i>)	T	xx			
Fiskemåse (<i>L. canus</i>)	T	xxx	H	xxx	*
Makrellterne (<i>Sterna hirundo</i>)			H	xx	
Ringdue (<i>Columba palumbus</i>)	T	xxx	H	xxx	*
Gjøk (<i>Cuculus canorus</i>)			h		
Perleugle (<i>Aegolius funereus</i>)			h		*
Spurveugle (<i>Glaucidium passerinum</i>)			h		*
Kattugle (<i>Strix aluco</i>)			H		*
Tårnseiler (<i>Apus apus</i>)	T	xxx	H	xx(x)	*
Grønnspett (<i>Picus viridis</i>)			h	xx	
Svartspett (<i>Dryocopus martius</i>)			h	x(x)	
Flaggspett (<i>Dendrocopos major</i>)			h	xx	
Tretåspett (<i>Picoides tridactylus</i>)					*
Sandsvale (<i>Riparia riparia</i>)	t		H	xxx	*
Låvesvale (<i>Hirundo rustica</i>)	t		H	xxx	*
Taksvale (<i>Delichon urbica</i>)	t		H	xxx	*
Sanglerke (<i>Alauda arvensis</i>)			h	xx	
Trepplerke (<i>Anthus trivialis</i>)	T	xx(x)	H	xx(x)	
Heipplerke (<i>A. pratensis</i>)	T	xxx			
Linerle (<i>Motacilla alba</i>)	T	xxx	H	xxx	
Varsler (<i>Lanius excubitor</i>)	T	xx			
Stær (<i>Sturnus vulgaris</i>)	T	xxx	H	xxx	
Nøtteskrike (<i>Garrulus glandarius</i>)			H	xxx	
Skjære (<i>Pica pica</i>)			H	xxx	

Kråke (<i>Corvus corone</i>)		H	xxx	
Ravn (<i>C. corax</i>)		h	x	*
Sidensvans (<i>Bombycilla garrulus</i>)	T	xxx		
Fossefall (<i>Cinclus cinclus</i>)		h	xx	*
Gjerdesmett (<i>Troglodytes troglodytes</i>)	t		h xx	
Jernspurv (<i>Prunella modularis</i>)	T	xxx	H xxx	
Sivsanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)			h x	*
Hagesanger (<i>Sylvia borin</i>)	t	xx(x)	h xx(x)	
Munk (<i>S. atricapilla</i>)	T	xx(x)	h xx(x)	
Tornsanger (<i>S. communis</i>)	t	x̄(x)	h xx(x)	
Løvsanger (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	T	xxx	H xxx	
Gransanger (<i>P. collybita</i>)	T	xxx	H xxx	
Fuglekonge (<i>Regulus regulus</i>)	T	xxx	h xxx	
Hagefluesnapper (<i>Muscicapa hypoleuca</i>)	t		H xxx	
Grå fluesnapper (<i>M. striata</i>)	t		h xx(x)	
Buskskvett (<i>Saxicola rubetra</i>)	t		h xxx	
Steinskvett (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	T	xx(x)		
Rødstjert (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	t		h xx	
Rødstrupe (<i>Erithacus rubecula</i>)	T	xx(x)	h xx(x)	
Gråtrost (<i>Turdus pilaris</i>)	T	xxx	H xxx	
Svarttrost (<i>T. merula</i>)	T	xx(x)	H xx(x)	
Rødvingetrost (<i>T. iliacus</i>)	T	xxx	H xxx	
Måltrost (<i>T. philomelos</i>)	T	xxx	H xxx	
Stjertmeis (<i>Aegithalos caudatus</i>)		xx(x)		*
Løvmeis (<i>Parus palustris</i>)			H xx(x)	
Granmeis (<i>P. montanus</i>)			H xxx	
Svartmeis (<i>P. ater</i>)			H xxx	
Blåmeis (<i>P. caeruleus</i>)			h xx(x)	
Kjøttmeis (<i>P. major</i>)			H xxx	
Trekryper (<i>Certhia familiaris</i>)			h xx(x)	
Gråspurv (<i>Passer domesticus</i>)			h xx(x)	
Bokfink (<i>Fringilla coelebs</i>)	T	xxx	H xxx	
Bjørkefink (<i>F. montifringilla</i>)	T	xxx	H xxx	
Grønnfink (<i>Chloris chloris</i>)			h xx	
Grønnsisik (<i>Carduelis spinus</i>)	T	xxx	H xxx	
Gråsisik (<i>C. flammea</i>)	T	xxx	H xxx	
Grankorsnebb (<i>Loxia curvirostra</i>)	T	xxx	h	*
Furukorsnebb (<i>L. pytyopsittacus</i>)	T	xxx	h	*
Dompap (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	T	xxx	H xx(x)	

Kjernebiter (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)																			*
Gulspurv (<i>Emberiza citrinella</i>)										T	xxx		H	xxx					
Sivspurv (<i>E. schoeniclus</i>)													H	xxx					*

Lista omfatter 108 arter, hvorav 42 er påvist hekkende og 39 antatt hekkende.

For en del av artene er de relative markeringene bygd på en generell kjennskap til artens utbredelse og antall i områdene omkring Fossemvatnet.

Oversikt over observasjonsdager i Fossemvatnet fordelt på måned og år

Måned	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Sum
År													
1972										1	3	7	11
1973	2	1	4	3	3	3		2	2	4	2	2	28
1974		1	1	3		1	1	2	2	1	1		13
1975			1	1		1		1		1		1	6
1976				1	3	1							5
Sum	2	2	6	8	6	6	1	5	4	7	6	10	63

Navngivingen i artslista følger de siste retningslinjer vedtatt av Norsk navne- og sjeldenhetskomité for fugler (NNSK) (Ree 1976).

Følgende arter i hovedartslista har fått nytt navn:

Gråhegre tidligere hegre

Tårnseiler tidligere tårnsvale

Sanglerke tidligere lerke

Hagefluesnapper tidligere svart-kvit fluesnapper

Universitetet i Trondheim
 Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet
 Zoologisk Avdeling
 7000 Trondheim

KOMMENTARER TIL ARTSLISTA

Storlom

Vanlig å se i august til primo september. En vårobservasjon av 4 individ 7/5-1974 (I.S.) og en sommerobservasjon 19/6-1973.

Islom

Et individ 31/8-1975 (O.F. og S.A.K.). Fuglen, som var i sommerdrakt, lå sammen med to storlommer.

Horndykker

Første registrerte hekkefunn 1966. Senere har den hekket siden 1972. Største observerte antall; vår 6, høst 10. Tidligste og seneste observasjon; 20/4 (1973), 28/10 (1972).

Gråstrupedykker

Et individ 8/10-1975. Fuglen hadde enda mye av sommerdrakten. Det bør nevnes at et individ ble observert 12/9 og 14/9-1972 i Klingsundet, Snåsavatnet. Arten antas å ha et øst/vest-trekk, blant annet langs Snåsavassdraget (Karlsen 1975).

Gråhegre

Arten bruker området til beiting hele sommerhalvåret. Tidligste observasjon 25/3-1973.

Sangsvane

Øverland (1974) sier at han første gang så arten i Steinkjerdistriktet straks før 1930, og at den fra ca. 1945 ble sett regelmessig i Steinkjerelva og Snåsavatnet. Vinteren 1934/1935 var det en mindre flokk sangsvaner i Byaelva, noe som førte til rene folkevandringer dit for å se fuglene (C.K.). Største observerte antall i Fossemvatnet er 59. Ca. år 1967 lå to individer sommeren over i vatnet (A.B.). Arten blir normalt i vatnet til islegging, og det foregår stadig utveksling av sangsvaner mellom Fossemvatnet og ulike lokaliteter i Snåsavatnet (Karlsen 1975). Tidligste høst- og seneste vårobservasjon; 1/10 (1972) og 1/5 (1976). Se diagram side 20.

Stokkand

I gunstige år overvintrer arten; således i 1972/1973 da 34 individer lå vinteren over i råk ved Sunnan. Største observerte

antall om våren er 75 (april 1975), om høsten 230 (oktober 1976). Hekkebestanden synes å ha avtatt de siste årene. Nå hekker anslagsvis 5-10 par i distriktet omkring vatnet. Det drives noe jakt på arten. Se diagram side 21.

Krikkand

Trekket foregår hovedsakelig i april og august. Største observerte antall om våren 14 (april 1975), og høsten 25 (august 1973). Tidligste og seneste observasjon; 27/4 (1974 og 1975) og 20/10 (1974).

Brunnakke

Fra april til september-oktober er arten ofte å se i vatnet. Største observerte antall om våren 20 (april 1974), og høsten 13 (september 1974). Tidligste og seneste observasjon; 27/4 (1974 og 1975) og 20/10 (1974).

Toppand

Første hekkefunn 1973 (5 juv.). Største observerte antall om våren 13 (april 1974) og høsten 14 (september 1974). Tidligste og seneste observasjon; 21/4 (1974) og 4/11 (1973).

Bergand

Største observerte antall om våren 3 (27/5-1976). Tidligste og seneste observasjon; 27/5 (1976) og 22/9 (1974).

Svartand

Svartand observert 12/8-1973, 2 individ, og 31/8-1975, 1 individ (O.F., S.A.K.).

Sjørre

Det foreligger en eldre udatert observasjon av en ♂.

Havelle

Havelle observert 8/10-1975, 1 individ og 28/12-1975, 1 individ.

Kvinand

Se diagram side 22. 7/6-1976 ble 21 mytende ♂♂ observert. Største observerte antall om våren 44 (april 1975) og høsten 14 (august 1975).

Siland

Største observerte antall er 8 (august 1974). Tidligste og seneste observasjon 20/4 (1973) og 11/11 (1972).

Laksand

Laksand observert 27/4-1975, 12 individ, og 19/4-1976, 7 individ. Arten synes å ha et meget konsentrert vårtrekk.

Havørn

Arten sees sjelden.

Hønsenhauk, spurvehauk, fjellvåk, dvergfalk og tårnfalk

Artene sees sporadisk i området, og antas å hekke i enkelte år i området helt ned mot vatnet.

Trane

Arten sees på trekk, og den beitet av og til på Fornestangen.

Tjeld

Tjeld observert 21/4-1974, 13 individ, og 27/4-1975, 14 individ. Dette tyder på et konsentrert vårtrekk i april. Tidligste observasjon 16/4 (1976).

Heilo

Arten bare observert på høsttrekk.

Vipe

Største observerte antall er 32 individ på høsttrekk (O.F., S.A.K.).

Brushane

En observasjon 31/8-1975, 5 individ (O.F., S.A.K.). Arten er ellers observert i større flokker på kulturmark i området.

Gluttsnipe

En noe usikker observasjon 27/5-1976. Arten er påvist hekkende ikke langt fra Fossemvatnet, og er vanlig på trekk langs vassdraget (Karlsen 1975).

Storspove

Arten har et konsentrert vårtrekk omkring 20. april. Tidligste observasjon 16/4 (1976). Største observerte antall 12 (april 1976). Arten hekker på kulturmark i området. Hekkebestanden synes å ha avtatt de senere årene.

Rugde

Vårtrekket starter rundt 12-15. april.

Enkeltbekkasin

Arten var antatt fast hekkende på Fornestangen før denne ble dyrket.

Fjelljo

En juv. funnet død ved Stranda for 3-4 år (A.B.).

Hettemåse

Øverland (1947) observerte arten for første gang ved Steinkjer mai 1923. Arten økte i antall og høsten 1943 observerte han 10-12 individer. I de senere årene er arten blitt vanlig å se hele sommeren. Største observerte antall, 15 individ 30/4-1974.

Sildemåse

Største observerte antall, 7 individ 30/4-1974. Arten synes å ha økt i antall.

Fiskemåse

I følge lokalbefolkningen må arten ha hatt en topp i hekkebestanden ca. 1930-1940.

Ringdue

De største flokkene sees i september.

Perleugle og spurveugle

Artene høres om våren i gunstige år.

Kattugle

Flere individer høres om våren.

Tårnseiler

Hekker spredt i området og beiter endel over vatnet.

Tretåspett

Arten sees i vinterhalvåret på matsøk i granskogen ned til vatnet.

Sandsvale, låvesvale og taksvale

Artene hekker over hele området og beiter i store flokker over vannvegetasjonen, særlig elvesnellebeltene.

Ravn

Arten sees sporadisk hele året.

Fossefall

Enkeltindivider har overvintret i Fossemfossen og trolig også i Sunnfossen. Arten hekker spredt i vassdraget.

Sivsanger

En syngende ♂ observert juni 1972. Fuglen sang flere netter (C.K.).

Stjertmeis

Sees i flokker på opptil 12-15 individ senhøstes.

Grankorsnebb og furukorsnebb

Begge artene sees i år med kongleproduksjon.

Kjernebiter

Et individ skutt ved Fossem medio juli 1966.

Sivspurv

Første hekkefunn 8/6-1966 og 9/6-1966, henholdsvis Bergsbukta og Fornestangen. I de senere årene har hekkebestanden økt, og er nå fast hekkefugl på mange lokaliteter rundt vatnet.

Øverland (1947) oppgir arten bare som trekkfugl, men med spredte eksemplarer i mai-juni. Dette tyder på en generell ekspansjon av sivspurv i distriktet.

Navneforkortninger:

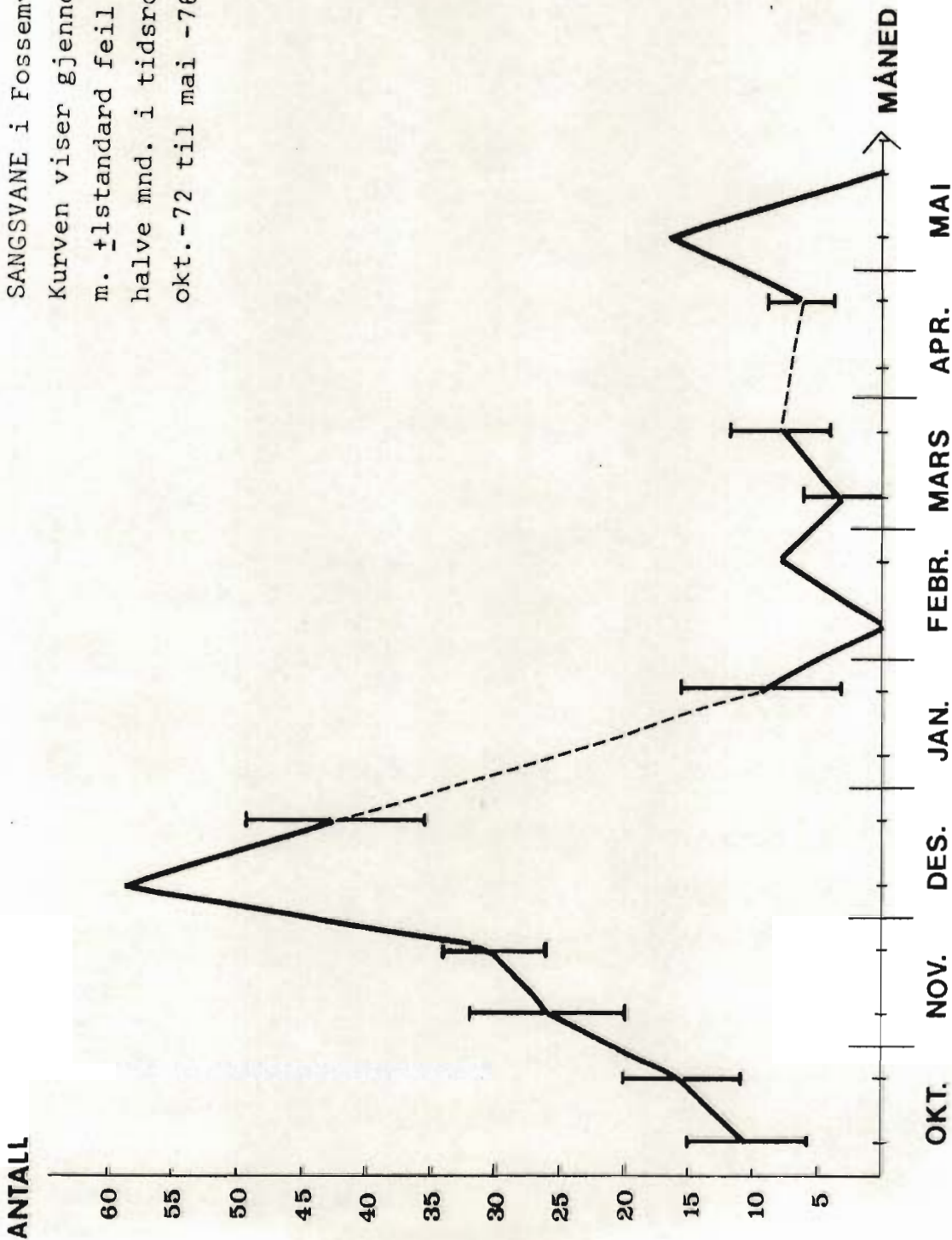
Albert Binde, A.B.

Otto Frengen, O.F.

Charles Karlsen, C.K.

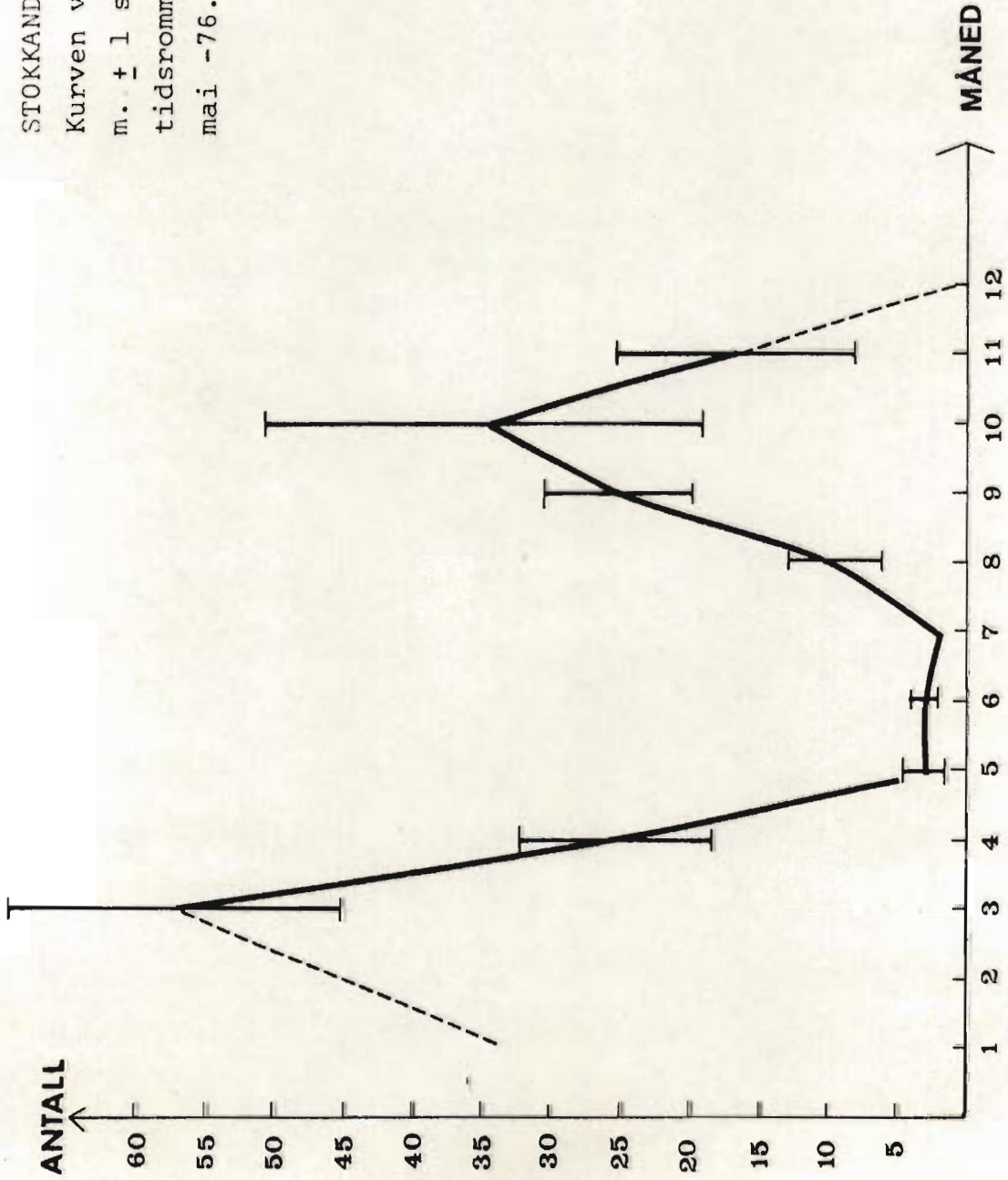
Svein Karlsen, S.A.K.

SANGSVANE i Fossemvatnet.
 Kurven viser gjennomsnitt
 m. ±standard feil for hver
 halve mnd. i tidsrommet
 okt.-72 til mai -76.

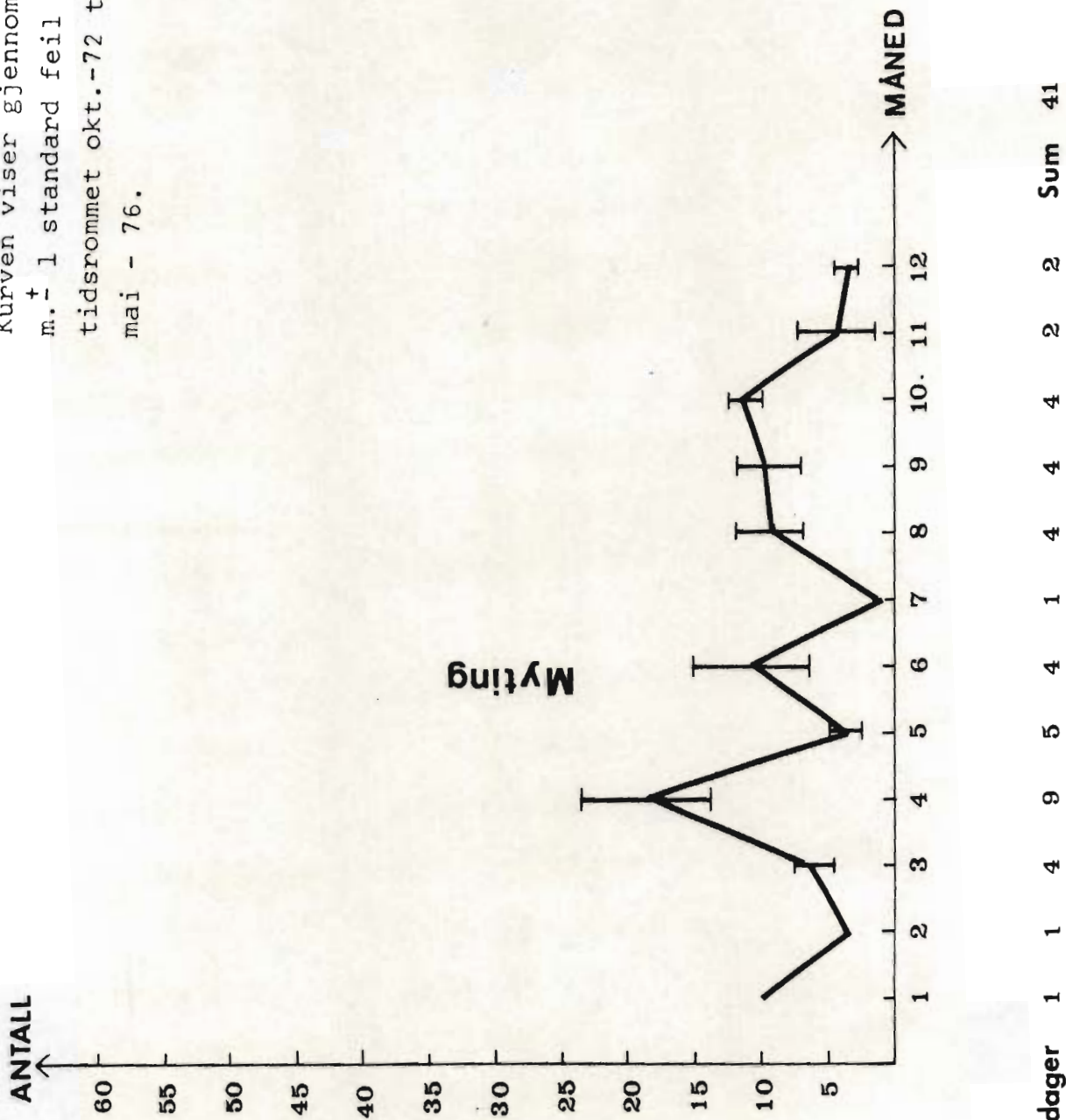
Obs.dager 5 7 7 8 1 7 0 2 1 1 2 3 0 5 1 4 Sum 54

STOKKAND i Fossemvatnet.
 Kurven viser gjennomsnitt
 m. $\pm$ 1 standard feil for
 tidsrommet okt.-72 til
 mai -76.

Obs.dager 1 0 3 9 5 3 1 3 4 4 2 1 Sum 36

KVINAND i Fossemvatnet.
Kurven viser gjennomsnitt
m. ± 1 standard feil for
tidsrommet okt.-72 til
mai - 76.

Obs.dager 1 1 4 9 5 4 1 4 4 4 2 2 Sum 41

DISKUSJON

Hele Snåsavassdraget ser ut til å fungere som ledelinje for fugl på trekk. Det kan blant annet henge sammen med det lavtliggende terrenget innover til Sverige. Vassdraget bør derfor sees i sammenheng med vatna innover fjellet, kanskje særlig områdene Grønningen/Langvatnet og Holden/Jævsjøen. Disse sammen med Finnvollan-Gauna danner en forbindelse med de store svenske sjøene som Torrøjen, Kallsjøen og Storsjøen. Disse vannsystemene utgjør nærmest en "vannvei" mellom Trondheimsfjorden og Østersjøen. Sørvestover virker Trondheimsfjorden som ledelinje, hvor flere steder er kjent som viktige trekk og overvintringslokaliteter.

Vårtrekket

Selve Fossemvatnet ser ut til å ha sin viktigste funksjon som trekklokalitet. Vårtrekket for kvinand synes enkelte år stort, og det er i denne perioden observert opp til 44 individer spredt rundt hele vatnet. Toppand-flokker på 10-15 individ er fast vårinnslag, mens laksendene ikke synes å være så regelmessige. Av grasendene er stokkanda tallrik, med største observerte antall 75 individ. Krikkand- og brunnakke-flokkene er mindre, henholdsvis 5-15 individ og 5-10 individ.

Trekk av horndykker er mer variabelt, og største observerte antall er 6 individ på vårtrekk.

Av de store vaderne er storspove og tjeld i størst antall. Fuglene tar som oftest bare en kortere rast på iskanten før trekket fortsetter. Flokker på 12-15 individ er i denne perioden ikke uvanlig for begge arter. Begge artene har et betydelig vårtrekk langs vassdraget (Karlsen 1975).

Høsttrekket

Om høsten er flokkene av de nevnte endene gjennomgående større, og de enkelte individene ser ut til å ligge lengre i vatnet. Bare for kvinand synes vårtrekket å være det største. Dette kan skyldes at vårtrekket er mye mer konsentrert enn om høsten.

Stokkanda er observert i et antall på 230 individ, mens det tilsvarende for kvinand og brunnakke er 25 og 13 individer.

Det er særlig kvinand og stokkand som blir liggende lenge i vatnet, og i år med gunstige isforhold overvintrer disse her.

Sangsvanene nytter flere områder i Fossemvatnet. Største observerte antall er 59, men flokker på 20-50 individer er vanlig

utover høsten. Sangsvaner overvintrer også i vatnet ved gunstige isforhold. Jeg vil nevne at det er utveksling av sangsvaner mellom Fossemvatnet og de gunstige lokalitetene i Snåsavatnet, se side 26.

Fossemvatnet som hekkelokalitet

Hovedartslista gir en oversikt over hekkeforholdene. For stokkand har hekkebestanden avtatt de senere årene, noe som blant annet skyldes menneskelig aktivitet.

Av nye hekkefugler har horndykker hekket fast siden 1972, og toppand siden 1973. Tidligere hekkefunn av toppand kjenner jeg ikke til. To sangsvaner lå sommeren over ca. 1967, men ingen ting har tydet på noe hekkeforsøk.

De enkelte områdene

Område 1, ved Mære. Lokaliteten er fast tilholdssted for kvinand og stokkand særlig tidlig vår og høst. Det er påvist hekking av stokkand, toppand og horndykker her. Lokaliteten har forandret seg relativt lite de senere årene. En tendens til økt elvesnellevegetasjon kan registreres.

Område 2, ved Aksnes. Lokaliteten brukes en god del av stokkand, kvinand og sangsvane. Det er særlig om høsten og utover vinteren at antall fugl kan være betydelig. Et mindre sumpig område brukes jevnt av spurvefugler og vadere. Deler av lokaliteten er beitepåvirket. Bekkeutløpet her lager ofte råk i isen som utnyttes av gressende fugl.

Område 3, ved Stranda. Elvesnellebeltet er oppholdsplass for større flokker av grasender, særlig stokkender, og sangsvaner. Lokaliteten benyttes også av alle dykkendene i vatnet. Horndykkere er ofte å se her om høsten, og gråstrupedykker er observert på denne lokaliteten. Området ligger et stykke fra veg og er relativt bra skjermet av kantskog. Jeg vurderer området som en av de viktigste trekklokalitetene i vatnet.

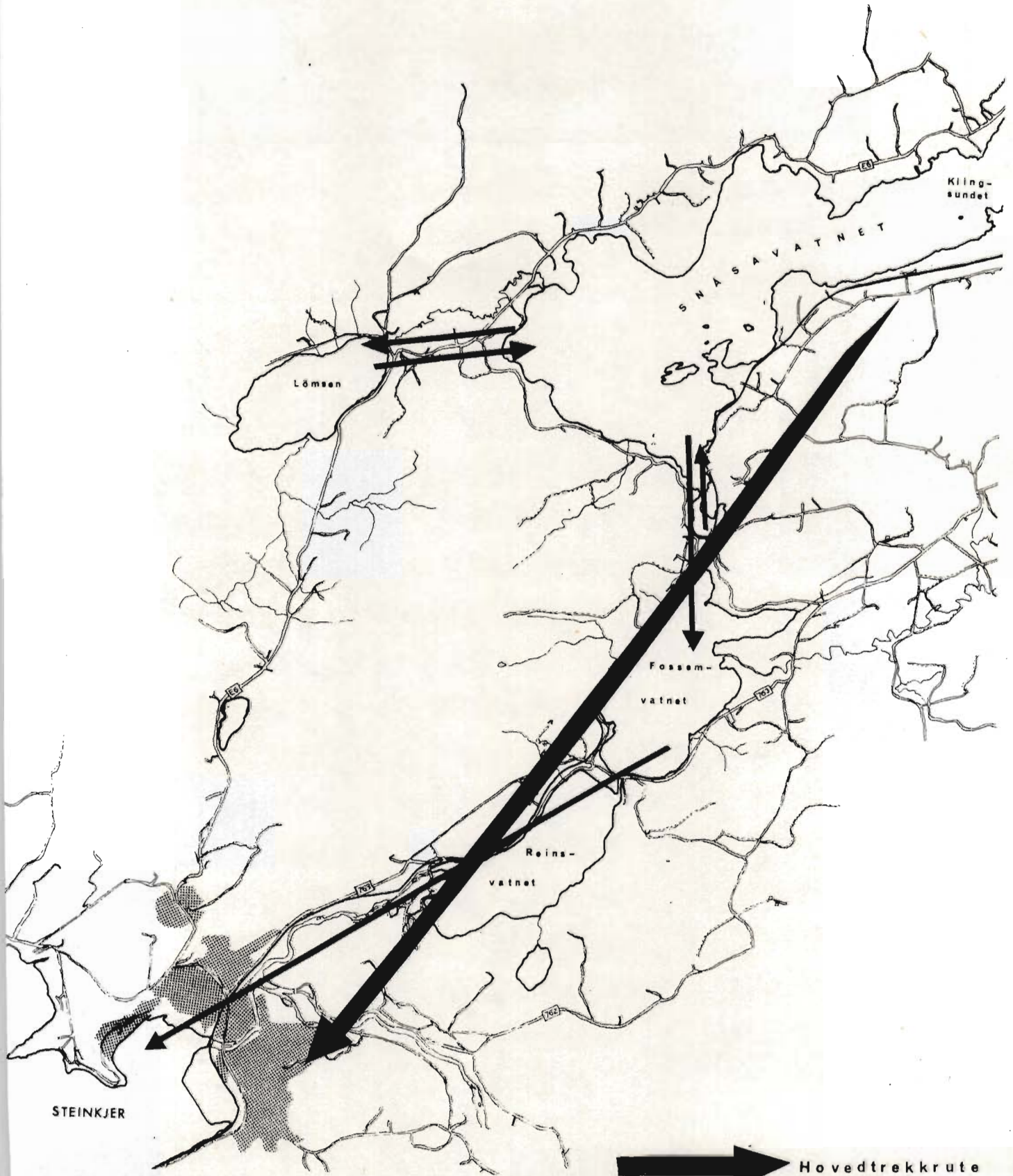
Område 4, Fornestangen med utløpet til Forneselva. Før oppdyrkingen var dette den viktigste og mest sammensatte lokalitet i vatnet. Sump og gamle meandrer ga gode hekkeplasser for flere av våre ande- og vadefugler. Mange spurvefugler var også faste hekkefugler her. Bare grunnområdene omkring synes til en viss grad å ha beholdt sine kvaliteter som fuglebiotop. Dette området brukes da også mye av vannfugl på trekk. Området ligger avsides og er lite beferdet. Imidlertid er nå det aller meste av tilgjengelig skjul borte, og det er derfor usikkert hvordan utviklingen vil bli.

Område 5, Bergsbukta. Dette området har sammen med område 4 vært den viktigste lokaliteten i vatnet. Foruten noe gjødselpåvirkning, er lokaliteten lite forandret de senere årene. Her er de eneste forekomster av betydning både av sjøsivaks og takrør i vatnet. Sammen med en ellers variert vegetasjon utgjør dette en fin vannfugllokalitet. Hekking av stokkand, toppand og horndykker har vært årviss i de senere årene. Dessuten er flere spurvefugler registrert hekkende, og sivsanger har trolig hekket her (se hovedartslista). Lokaliteten brukes mye av sangsvaner både vår og høst, og foruten laksand bruker alle de nevnte andeartene denne biotopen i stor utstrekning. Dette området synes nå å være den viktigste fuglelokaliteten i vatnet.

Område 6, Skrattåsleiret. Skrattåsleiret er den siste delen av vatnet som fryser til om vinteren. Dette medfører at en god del fugl blir observert her, ofte ved at de slår seg ned på iskanten. Området er grunt nok til at kvinand kan beite på enkelte steder. Strandlinja har lite vegetasjon, og gir få beitemuligheter for gressende fugl.

Område 7, Hundlonesset. Hundlonesset har tapt betydning som fuglelokalitet etter hvert som trafikkmengden på veien Sunnan-Steinkjer har økt. Dertil er kantskogen på sumpområdet mellom veien og vatnet hogd ned flere ganger. I dag er det først og fremst stokkand og kvinand som av og til er å se her. Om kantskogen fikk vokse til, er stedet absolutt å regne som en potensiell bra fuglelokalitet.

Høst-trekket

 Hovedtrekkroute

 Trekkruiter for andefugler

KONKLUSJON

Fossemvatnet synes å ha sin største betydning som trekklokalitet, særlig for ender og sangsvaner. Som hekkeområde er ikke vatnet viktig for noen art, men da flere arter hekker her i små mengder, er deler av vatnet viktige naturinnslag for den lokale befolkningen.

Det er område 5, Bergsbukta, som har de fleste funksjoner for fuglelivet. Men også område 1, ved Mære og 3, ved Stranda, må ansees å representere så viktige lokaliteter at dette, må tas hensyn til ved disponering av arealet. Grunnområdene rundt Fornestangen har til nå representert en meget viktig trekklokalitet.

Det er usikkert hvordan dette området vil utvikle seg etter den dyrking og snauhogging som er foretatt. Skulle deler av lokaliteten beholde sine funksjoner som fuglebiotop, vil det være ønskelig å unngå videre ødeleggelse her.

Alle lokalitetene i vatnet synes avhengig av at skjermende kantskog får stå. Dette er særlig viktig der hvor avstanden til fylkesveg er kort.

Man må søke å unngå at bekkene i disse områdene brukes som utløp for urensset kloakk og siloutslipp. Dette er viktig da den generelle gjødselpåvirkningen allerede er merkbar, særlig i Bergsbukta.

Jeg vil også nevne at så langt som mulig bør småbåter legges utenfor de diskuterte områdene.

LITTERATUR

Karlsen, S. 1974. *Snåsavatnet*. Stensil 50 s.

Øverland, E. 1947. Bidrag til kjennskap til Trøndelagsfauna.
K. norske Vidensk. Selsk. Skr. 1947: 1-2.

Ree, V. 1976. Rapport fra NNSK's virksomhet april 1975 -
april 1976. *Sterna* 15: 179-197.

